

Setting als belangrijke houvast

Techniek is essentieel voor elke schrijver. In deze serie leert **Vincent Merjenberg** (schrijver en verwoed lezer) je alles over de basisvaardigheden voor het schrijven van een roman of kort verhaal. In deze eerste aflevering: Setting.

Wanneer ik terugdenk aan Dostoevski's *Misdaad en straf*, herinner ik me niet meer hoe het de hoofdpersoon vergaat; of Raskolnikov het strafkamp overleeft, of hij zijn geliefde Sonja ooit weerziet. Maar ik weet nog precies hoe het is om ijlend van de koorts door nachtelijk Sint Petersburg te dolen.

Geen idee of Holden Caulfield aan het einde van *The Catcher in the Rye* weer terugkeert naar huis. Maar het is alsof ik ooit zelf een nacht heb doorgebracht in die wachtruimte op Grand Central. En ik herinner me niet meer waarover hij praatte met zijn zusje, maar wat was het koud en donker in haar slaapkamer!

De ontdekking van de hemel: dat donkere huis ten tijde van de stroomstoring, seks in de Cubaanse zee, de zonnestralen in het Pantheon: ik was erbij. Maar waarom waren we ook alweer precies op Cuba? En waarvoor had Mulisch die stroomstoring eigenlijk nodig voor zijn verhaal?

Misschien komt het doordat ieder verhaal al eens eerder verteld is. Of doordat er maar zeven basisplots zijn. Of slechts 36 dramatische situaties. Hoe dan ook hoeft ik maar bij mijn eigen boekenkast te rade te gaan om te kunnen vaststellen dat het nooit het verhaal is dat ik me herinner van een boek. In een volgend stuk zal ik het vast nog wel hebben over stijl, die andere eigenschap waarmee een verhaal zich echt kan onderscheiden, deze keer vertel ik graag

over wat voor mij nog belangrijker is, wanneer ik lees, maar vooral wanneer ik schrijf: *setting*.

Het is jammer dat we hier altijd een Engels woord voor gebruiken, terwijl er mooie vertalingen zijn die meteen goed duidelijk maken waar we het over hebben: omgeving, achtergrond, omlijsting. Mogelijk bezwaar van deze Nederlandse woorden is de suggestie dat het slechts om details gaat, om aankleding, terwijl setting dus juist zo allesomvattend is. Misschien zou context een goede vertaling zijn, al wordt het zo dan juist misschien weer te algemeen. Een ander bezwaar is dat setting ook over tijd gaat en de Nederlandse woorden zich lijken te beperken tot plaats. Afijn, laten we het maar op setting houden.

‘Omlijsting’ als vertaling van setting is dus misschien toch zo slecht nog niet.

personages zich doorheen bewegen eruitziet, hoe hun huis, in welke tijd je verhaal speelt, en welke gevolgen al die keuzes hebben. Setting geeft de lezer houvast, maar vooral ook de schrijver: met elk besluit dat je neemt over setting krijg je tegelijkertijd allerlei mogelijkheden en beperkingen cadeau. Nu denk je misschien: beperkingen, moet ik daar blij mee zijn? Ja, absoluut, want beperkingen geven het schrijfproces richting. Pas wanneer een verhaal zijn schrijver begint te beperken, begint dat verhaal te leven, is mijn ervaring. Het vond zijn eigen levenskracht, en jij hoeft het alleen maar bij te sturen hier en daar.

En bovendien: pas binnen een kader kun je iets een kunstwerk noemen. ‘Omlijsting’ als vertaling van setting is dus misschien toch zo slecht nog niet.

Mijn roman *De grijzen* speelt zich volledig af in een imaginaire, woestijnachtige streek die uiteenvalt in een noorden en een zuiden. Ooit was er oorlog, inmiddels scheidt een muur deze gebieden. In een grote grensstad aan deze muur verzamelen zich al decennialang vluchtelingen uit het hele land om de gevaarlijke oversteek te maken naar de andere kant van de muur. Maar de meesten strandden voorgoed in de stoffige straten van de overbevolkte grensstad.

In deze stad worden sinds kort ‘vondsten’ gedaan: bedolven geraakte lichamen van mannen, vrouwen en kinderen. Een jonge journaliste wordt vanuit de hoofdstad uitgezonden om onderzoek te doen. Een oudere man, die

duidelijk meer weet, houdt vanachter zijn raam hoog in een vervallen flatgebouw de situatie in de gaten. En tenslotte is er het jongetje Jona, dat opgroeit in het zuiden van het land, maar gedwongen wordt te vertrekken naar de grensstad.

Het leven van mijn drie hoofdpersonen is volledig verweven met de grensstad en de situatie rondom de muur. Alles wat zij doen en alles wat zij zeggen volgt uit de keuzes die ik gemaakt heb rondom de setting van mijn verhaal. Om deze reden was de setting mijn belangrijkste houvast tijdens het schrijven van *De grijzen*. Ik kon altijd terugkeren naar alle eigenschappen van de omgeving waarin mijn verhaal zich afspeelde. Het karakter van mijn stad bepaalde de aard van de zoektocht van de journaliste volledig. En die oude man, die al zijn halve leven in dit helleoord verblijft, is getekend door alle ellende die er zich onder zijn ogen heeft voltrokken. Het jongetje Jona, tenslotte, moest alles zijn wat de grensstad *niet* is: onschuldig en optimistisch. Bij het schetsen van dat personage kon ik mijn setting gebruiken als negatieve spiegel.

Zeggingskracht

Setting gaat om zoveel meer dan details, zoveel is inmiddels hopelijk duidelijk, maar laat ik niet te licht schrijven over die details. Ze zijn uitermate belangrijk voor je verhaal, en hangen nauw samen met de setting van je verhaal. Want een setting laat zich het beste tekenen met sprekende details. En wellicht staan we in een later stuk

Dat ik dit artikel begon met *Misdaad en straf* en niet met mijn eigen roman, terwijl het blad dat je voor je hebt *Schrijven Magazine* heet en niet *Lezen Magazine*, heeft niet alleen te maken met het feit dat mijn boek *De grijzen* niet iets minder bekend is dan Dostoevski's meesterwerk. Voor mij als schrijver staat lezen altijd op de eerste plaats, daarna komt pas het schrijven. In deze artikelenreeks zal ik dan ook steeds beide petten dragen, die van schrijver en die van lezer, simpelweg omdat ik van mening ben dat schrijven altijd begint met lezen.

Houvast

Voor mij als schrijver is setting met stip het leukste om me mee bezig te houden: nadenken over hoe de stad waar je

Pas wanneer een verhaal zijn schrijver begint te beperken, begint dat verhaal te leven, is mijn ervaring.

nog eens stil bij details, maar voor nu wil ik wel alvast met klem gezegd hebben dat het bij details niet gaat om de hoeveelheid, maar om de zeggingskracht. Eén sprekend detail is veel doeltreffender dan tien onduidelijke. Wat zeg ik: één sprekend detail is doeltreffender dan tien sprekende details!

Ze zeggen wel dat wanneer je als schrijver worstelt met setting, het raadzaam is je verhaal zich te laten afspelen op een plaats en in een tijd die je goed kent. Bijvoorbeeld die waar je jezelf in beweegt: je kunt je toevlucht dan zoeken in details om je heen, in dat wat je kent. Voor mij werkt dat als schrijver juist niet zo goed, heb ik gemerkt. Als ik al schrijvende bij mijzelf in de buurt kom verlies ik me snel in de details. Ik betrap mijzelf dan op de neiging voortdurend volledig te willen zijn, alles te willen beschrijven wat er in de kamer te zien is, wat er door mijn hoofd gaat, welke mogelijkheden er allemaal zijn. En dat levert bepaald geen dwingende fictie op.

Wanneer ik mijn verhaal echter laat afspelen in een situatie die ik niet goed ken, moet ik veel beter nadenken over mijn keuzes. Zoals ik eerder al zei: ik gedij goed bij beperking, en het kiezen

van een setting is voor mij zo'n vruchtbare beperking. Een vluchteling in een desolate grensstad heeft weinig bewegingsvrijheid, en als ik nadenk over wat ze zal gaan doen, welke keuzes ze zal maken, ligt dat alles als het ware voor het oprapen. De setting is dwingend, en mijn personage moet zich eraan aanpassen en roeien met de riemen die ze heeft – net als ik dus.

Ik zou dan ook juist eerder zeggen: wanneer je als schrijver worstelt met setting is het raadzaam je verhaal zich te laten afspelen op een plaats en in een tijd die je goed zou willen leren kennen. Om deze reden is het kiezen van de setting dus zo ontzettend belangrijk voor mij. Want wat ik tot nu toe telkens gedaan heb met mijn korte verhalen en met mijn roman is dieper doordringen in mijn setting. Dat klinkt misschien wat vreemd, en toen ik dat voor het eerst constateerde was het voor mij ook een verrassing, maar toch is het precies dat wat ik telkens doe: ik creëer een verzonden wereld die geheimzinnig is, die me intrigeert, waar ik bang voor ben misschien zelfs, maar die ik ook wil leren kennen. En door mijn verhaal te schrijven en mijn personages los te laten in de door mij verzonden wereld, doe ik dat: ik dring door tot een wereld

die ik nog niet kende.

Maar zoals voor alle schrijftechnieken geldt (en hiermee gooi ik misschien mijn eigen ramen in): verdiep je erin voordat je gaat schrijven, maar vergeet ze zodra je bent begonnen. Of heel anders gezegd, een stuk vager misschien ook vooral: begin pas te typen als je genoeg keuzes hebt gemaakt om erop te kunnen vertrouwen dat je verhaal in staat is een eigen leven te gaan leiden, dat wendingen logisch volgen uit de plaats die je koos, dat je personages onvermijdelijke keuzes maken gezien de tijd waarin ze leven – keuzes vooral ook die jij ze niet hebt kunnen opdringen.

Het enige wat jij dan nog hoeft te doen is al die wendingen en keuzes helder optekenen. ■

Vincent Merjenberg (1983) is schrijver en werkte als publiciteitsmedewerker bij Atlas Contact. Hij debuteerde in 2021 met de roman *De grijzen*, die werd genomineerd voor zowel de Bronzen Uil als de Anton Wachterprijs. Zijn korte verhalen verschenen in onder meer *De Gids* en *De Revisor*. Hij woont met zijn vrouw en zoontje in Amsterdam en werkt aan zijn tweede roman, *Danswoede*.

